

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โรคฟันผุในฟันน้ำนมเป็นปัญหาสุขภาพที่สำคัญของประเทศไทย เนื่องจากมีอัตราการเกิดโรคสูง การสำรวจของประเทศไทยในปี 2544 พบว่าเด็กอายุ 3 ปี ซึ่งเพิ่งมีฟันน้ำนมขึ้นครบทั้งปากมีโรคฟันผุไปแล้วร้อยละ 65.7 แนวโน้มการเกิดโรคสูงขึ้นในเขตชนบทซึ่งเป็นเด็กกลุ่มใหญ่ของประเทศ อัตราเพิ่มของฟันผุในเด็กไทยเป็นไปอย่างรวดเร็วในช่วงอายุ 1 - 3 ปี ฟันผุในฟันน้ำนมจะลุกลามจนถึงโพรงประสาทฟันได้รวดเร็วกว่าฟันแท้ เนื่องจากความหนาของเคลือบฟันและเนื้อฟันมีน้อยกว่า จึงก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพโดยเฉพาะความเจ็บปวดและการติดเชื้อได้มากกว่า การส่งเสริมสุขภาพป้องกันฟันผุในฟันน้ำนม มีมาตรการสำคัญ 4 ด้านคือ การสร้างความตระหนักเรื่องสุขภาพช่องปากให้แก่พ่อแม่โดยการให้ความรู้ และปรับทัศนคติให้มีพฤติกรรมการเลี้ยงดูเด็กและการทำความสะอาดช่องปาก การควบคุมแผ่นคราบจุลินทรีย์โดยการควบคุมการบริโภคน้ำตาล การแปรงฟัน และใช้สารเคมีต่างๆ การเพิ่มความแข็งแรงให้แก่ตัวฟันโดยใช้ฟลูออไรด์และสารเคลือบปิดหลุมร่องฟันและการควบคุมเชื้อจุลินทรีย์โดยลดการส่งผ่านเชื้อจากแม่ถึงลูกและการใช้วัคซีน มาตรการทั้ง 4 ด้าน จะต้องเป็นความร่วมมือระหว่างพ่อแม่หรือผู้ดูแลเด็กและทันตบุคลากร การศึกษาที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่าโปรแกรมการให้ความรู้และเปลี่ยนทัศนคติมักไม่ยั่งยืนในระยะยาว จำเป็นต้องมีการทำซ้ำอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกัน การเสริมด้วยแรงจูงใจอื่นๆ เช่น การมอบแปรงสีฟันอันแรกให้แก่เด็ก หรือการเสริมพลังในชุมชนมีส่วนช่วยให้การดูแลเด็กเป็นไปได้ดียิ่งขึ้น การบริการด้านทันตสุขภาพสำหรับเด็กไทย แบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ บริการตามความต้องการเมื่อผู้ปกครองพาเด็กมารับบริการ และบริการด้านการส่งเสริมสุขภาพที่จัดให้เป็นโครงการเฉพาะ ซึ่งเริ่มมีปรากฏในแผนงานทันตสาธารณสุขตั้งแต่ปี 2535 โครงการดังกล่าวแบ่งกิจกรรมเป็น 2 ช่วงคือ 1.การจัดบริการในคลินิกฝากครรภ์และคลินิกเด็กดี ประกอบด้วย การให้ทันตสุขศึกษาและตรวจช่องปากหญิงมีครรภ์ การให้ทันตสุขศึกษาแก่มารดาหรือผู้ปกครองที่พาเด็กมารับวัคซีนในคลินิกเด็กดี ในสถานบริการของรัฐ การตรวจช่องปากเด็กอายุ 1 ปีครึ่ง และให้คำแนะนำเรื่องการแปรงฟัน ให้แปรงฟันแก่เด็กที่มารับวัคซีนกระตุ้นเข็มที่ 1 (อายุ 1 ปีครึ่ง - 2 ปี) และให้ยาน้ำฟลูออไรด์แก่เด็กในฟันที่ที่มีโรคฟันผุสูง 2.การจัดกิจกรรมในศูนย์เด็กเล็ก สำหรับในกลุ่มอายุ 3 - 5 ปี กิจกรรมด้านทันตสุขภาพกำหนดอยู่ในมาตรฐาน

ศูนย์เด็กเล็กน่ายู่ ซึ่งผสมผสานกับการดูแลสุขภาพด้านอื่นๆ ประกอบด้วย การแปรงฟันหลังอาหาร กลางวันทุกวัน การจัดให้มีอุปกรณ์การแปรงฟันสำหรับเด็กทุกคนและมีสถานที่สำหรับล้างมือและ แปรงฟัน² ในปี 2545 มีการกระตุ้นการทำงานด้านการส่งเสริมทันตสุขภาพในแม่และเด็กให้เข้มข้น และมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น โดยมีการจัดทำโครงการแม่ลูกฟันดี 102 ปีสมเด็จพระยา เพื่อพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพของหญิงมีครรภ์และเด็กเล็กให้มีความต่อเนื่องไปจนเด็กมีอายุ 3 ปี ขณะเดียวกันมีการ กำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จผนวกไว้ในตัวชี้วัดย่อยของเป้าหมายสุขภาพเด็ก 0 - 5 ปี มีพัฒนาการสมวัย คือ “ร้อยละ 75 ของเด็กอายุ 1 ปีครึ่งปราศจากฟันผุ” และให้มีแบบบันทึกด้านทันตสุขภาพของหญิงมี ครรภ์และเด็กบรรจุอยู่ในสมุดบันทึกสุขภาพแม่และเด็ก (สมุดสีชมพู) มีระบบติดตามกำกับโดยการ บันทึกและรวบรวมข้อมูลอัตราการเกิดโรคฟันผุของเด็ก 1 ปีครึ่ง และ 3 ปี ปีละ 1 ครั้ง ในเดือนตุลาคม และพฤษภาคมผลกระทบจากการจัดกิจกรรมส่งเสริมทันตสุขภาพในเด็กเล็กวัย 0 - 3 ปี ในช่วงปี 2535 - 2542 พบว่าการจัดกิจกรรมสำหรับหญิงมีครรภ์ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงสภาวะช่องปากที่ดีขึ้นอย่างมี นัยสำคัญ เด็กที่มารับวัคซีนได้รับการแจกแปรงและสอนแปรงฟันประมาณร้อยละ 34 - 72 แต่คุณภาพ การให้ทันตสุขภาพแก่ผู้ปกครองมีความแตกต่างกันมากในแต่ละสถานบริการ ด้านการจัดการพบว่า การจัดกิจกรรมในกลุ่มเด็ก 0 - 3 ปี ที่ผ่านระบบคลินิกเด็กดีมีข้อจำกัดเพราะเด็กมีโอกาสได้รับการ ตรวจและคำแนะนำจากบุคลากรสาธารณสุข ซึ่งอาจมีใช้ทันตบุคลากรเพียง 1 ครั้ง บริการที่ได้ค่อนข้าง ฝืดเคือง เจ้าหน้าที่มีภาระต้องให้บริการเด็กหลายกิจกรรม แนวคิดการผสมผสานการดูแลสุขภาพช่อง ปากให้เป็นส่วนหนึ่งของสุขภาพเด็กดี โดยให้เจ้าหน้าที่ในคลินิกเด็กดีตรวจช่องปากและฝึกแปรงฟัน ด้วยนั้น ยังเกิดขึ้นจริงไม่มากนัก โรงพยาบาลส่วนใหญ่ที่พยายามทำกิจกรรมมักให้ทันตบุคลากร เช่น ทันตภิบาลหรือผู้ช่วยทันตแพทย์เป็นผู้ไปให้บริการส่งเสริมทันตสุขภาพที่คลินิกเด็กดี

โรงพยาบาลแม่แตง เป็นโรงพยาบาลชุมชนขนาด 30 เตียง และมีหน้าที่รับผิดชอบในการดูแล รักษาและส่งเสริมสุขภาพแก่ประชาชนในเขตพื้นที่ ซึ่งปัญหาด้านทันตสุขภาพเป็นปัญหาที่สำคัญใน การดำเนินโครงการส่งเสริมสุขภาพตามนโยบายของโรงพยาบาล และกลยุทธ์ของกลุ่มงานทันต สาธารณสุข สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ รวมถึงนโยบายส่งเสริมสุขภาพของกระทรวง สาธารณสุข ในปี 2545 ฝ่ายทันตสาธารณสุขได้เริ่มให้มีการส่งเสริมทันตสุขภาพแก่หญิงตั้งครรภ์และ เด็กในช่วงอายุ 0 - 3 ปี ในคลินิกหญิงตั้งครรภ์และคลินิกเด็กดี โดยดำเนินกิจกรรมภายใต้โครงการแม่ ลูกฟันดี 102 ปีสมเด็จพระยา โดยฝ่ายทันตสาธารณสุขโรงพยาบาลแม่แตงได้พัฒนาโครงการส่งเสริมทันต สุขศึกษาในหญิงมีครรภ์และเด็กอายุ 0 - 3 ปี ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นเรื่อยมาดังนั้นผู้ศึกษาในฐานะ ทันตบุคลากร ปฏิบัติงานในการส่งเสริมพัฒนาความรู้ และให้การรักษาด้านทันตสุขภาพ จึงมีความ สนใจที่จะศึกษาประสบการณ์ของมารดาผู้เข้าร่วม โครงการส่งเสริมสุขภาพช่องปากแม่และเด็ก

โรงพยาบาลแม่แตง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่เพื่อที่จะใช้เป็นแนวทางในการดำเนินโครงการส่งเสริมสุขภาพช่องปากแม่และเด็ก โรงพยาบาลแม่แตง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ให้มีความเหมาะสมต่อไป

1.2 คำถามของการศึกษา

ประสบการณ์การดูแลทันตสุขภาพลูกของมารดาผู้เข้าร่วมโครงการส่งเสริมสุขภาพช่องปากแม่และเด็ก โรงพยาบาลแม่แตง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่เป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาประสบการณ์การดูแลทันตสุขภาพลูกของมารดาผู้เข้าร่วมโครงการส่งเสริมสุขภาพช่องปากแม่และเด็ก โรงพยาบาลแม่แตง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงพรรณนา โดยการศึกษาประสบการณ์ของมารดาผู้เข้าร่วมโครงการส่งเสริมสุขภาพช่องปากแม่และเด็ก โรงพยาบาลแม่แตง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่แล้วนำมาวิเคราะห์ว่าประสบการณ์ในการเข้าร่วมโครงการส่งเสริมสุขภาพช่องปากของแต่ละกลุ่มมีความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

1.5 คำจำกัดความที่ใช้ในการศึกษา

มารดาที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมสุขภาพช่องปากแม่และเด็ก หมายถึง หญิงตั้งครรภ์ที่มาฝากครรภ์ ณ โรงพยาบาลแม่แตง ได้เข้าร่วมในกิจกรรมการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการตรวจสุขภาพช่องปากด้วยตนเอง การฝึกทักษะการแปรงฟัน การดูแลสุขภาพช่องปากของตนเองและลูก และการเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์หลังจากคลอด

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

1.6.1 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินโครงการส่งเสริมสุขภาพช่องปากแม่และเด็ก โรงพยาบาลแม่แตง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

1.6.2 เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย ที่เกี่ยวกับการดำเนินโครงการส่งเสริมสุขภาพช่องปากแม่และเด็กต่อไป